

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
Katedra psychologie

**SOCIÁLNĚ PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY
VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT DĚTÍ A MLÁDEŽE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vladimíra Gregorová

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Vedoucí práce: PhDr. Václav Holeček Ph.D,

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem předloženou závěrečnou práci vypracovala samostatně s použitím zdrojů informací a literárních pramenů, které uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Plzni, 31. března 2015

.....
Vladimíra Gregorová

Velice děkuji PhDr. Václavu Holečkovi, Ph.D. za pomoc, cenné rady a vstřícný přístup při vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD	6
1 DĚTI, MLÁDEŽ A VOLNÝ ČAS	7
1.1 VOLNÝ ČAS Z POHLEDU HISTORIE	7
1.2 MOŽNOSTI A VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE VE MĚSTĚ A NA VESNICI	8
1.3 JAKÝ VZTAH MAJÍ DĚTI A MLÁDEŽ K VOLNÉMU ČASU?.....	9
1.4 NEŽÁDOUCÍ JEVY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT – PŘETĚŽOVÁNÍ DĚTÍ JAKO DŮSLEDEK NENAPLNĚNÝCH PŘÁNÍ RODIČŮ	10
1.4.1 Určování talentu u dětí	11
1.5 PŘEHLED NEJROZŠÍŘENĚJŠÍCH ZAŘÍZENÍ PRO VÝCHOVU MIMO ŠKOLU	12
2 VÝVOJOVÉ TRENDY VOLNÉHO ČASU	14
2.1 NOVINKY VE VÝVOJI VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU.....	14
2.2 ROZVOJ TURISTIKY.....	14
2.3 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA	15
2.3.1 Sport a volnočasové aktivity jako prevence nežádoucích patologických jevů.....	16
2.4 ÚLOHA MÉDIÍ PŘI VOLNOČASOVÝCH AKTIVITÁCH DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	17
2.5 PROSTORY, AREÁLY A ZAŘÍZENÍ PROSTOR ODDECHU, ZÁBAVY A POZNÁNÍ.....	19
2.5.1 Vybavení zařízení a institucí pro realizaci volného času.....	20
2.6 PEDAGOGOVÉ PRO VOLNÝ ČAS.....	21
2.7 ZÁJMOVÉ ČINNOSTI Z POHLEDU PSYCHOLOGIE	21
3 PRAKTICKÁ ČÁST	23
3.1 CÍLE PRŮZKUMU.....	23
3.2 METODIKA PRŮZKUMU.....	23
3.2.1 Postup průzkumu.....	23
3.2.2 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	23
3.3 ANALÝZA VÝSLEDKŮ PRŮZKUMU.....	23
ZÁVĚR	40
RESUMÉ	41
SEZNAM LITERATURY	43
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	44
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	46
SEZNAM PŘÍLOH	47
PŘÍLOHY	48

ÚVOD

Volný čas je oblastí, která se živě rozvíjí a současně přináší do budoucna nekonečné možnosti. Co pro nás volný čas znamená? Pro každého jedince představuje tento výraz něco naprosto jiného. Určitě je to ale čas, který věnujeme odpočinku, a činnost, kterou v této době provádíme, nás uspokojuje. Může to být činnost manuální, sportovní, estetická nebo intelektuální, zkrátka taková, která nás naplňuje. Náhled na volný čas se bezpochyby liší v mnoha aspektech, například stupněm rozvoje společnosti nebo geografickým prostředím, ve kterém děti vyrůstají. V naší společnosti začíná být nezbytné snažit se o co nejefektivnější využití volného času, protože se spolu se změnami v posledních letech změnila jeho náplň a kvalita. Teprve nyní začínají vznikat studie, které odkrývají způsoby trávení volného času dětí a mládeže v současných podmínkách jak v kladném, tak i záporném smyslu. Ve své práci bych chtěla zkusit porovnat způsob života současných dětí na vesnici a ve městě, protože se pravděpodobně bude mírně odlišovat.

Hektická doba různých změn ve společnosti, která se přehnala Evropou na konci minulého století, nás zastihla mnohdy nepřípravené. Jak rodiče, tak i děti se snaží přizpůsobit nově vznikajícím aktivitám a zároveň zachovávat i ty tradiční. Učíme se žít jinak, s novými technologiemi, s jiným náhledem na svět kolem nás. Měli bychom jednotlivcům i skupinám při volbě volnočasových aktivit a způsobu trávení volného času nabídnout různorodá řešení, vytvářet organizační podmínky pro tyto aktivity a podat pomocnou ruku při realizaci konkrétních volnočasových projektů. Naštěstí existují organizace, zařízení a jednotlivci, kteří se snaží tyto cíle naplnit a v současných, mnohdy nelehkých, podmínkách vytvářejí velké množství aktivit, vhodných zejména pro děti a mládež.

Pedagogika volného času se bude podle věku dětí ve své náplni podstatně odlišovat, to poznáme již na první pohled. Rozhodně má každá věková skupina rozdílné možnosti, a to jak časové, tak zájmové, v neposlední řadě i finanční. Vnímání volného času je u dětí různého věku také odlišné. Z toho pak vyplývají další aspekty, jež se zde nabízejí. Musíme brát v úvahu četné souvislosti a vazby, v nichž se děti i mládež angažují, snažit se předkládat jim zajímavé možnosti, abychom mohli na tyto skupiny výchovně působit. Společenské podmínky nám nyní umožňují lepší možnosti pro rozvíjení netradičních volnočasových aktivit. Spektrum možností využití volného času se bude do budoucna zcela určitě mnohostranně rozšiřovat a je důležité vytvořit dostatečně atraktivní nabídku, která děti zaujme a přivede ke kvalitnímu životu ve společnosti.

1 DĚTI, MLÁDEŽ A VOLNÝ ČAS

1.1 VOLNÝ ČAS Z POHLEDU HISTORIE

Z historického hlediska můžeme konstatovat, že pojem „volný čas“ nebyl vždy ve společnosti akceptován. Před několika sty lety by tento pojem a význam slova „volnočasové aktivity“ pravděpodobně nikdo nechápal. Tehdejší společnost nejen že nevytvářela podmínky pro rozvoj volného času, ale dokonce jej potlačovala. Je však také možné, že pro velkou většinu lidí žádný volný čas nebyl, a tak se tímto pojmem nikdo nezabýval. Naše předky v dávné minulosti zajímalo především zajištění obživy a základních lidských potřeb. Děti si samozřejmě hrály i dováděly, tak jako všechna mláďata, dokud jim to jejich věk dovolil. Později se zapojily do práce pro společnost, kde již na „hraní“ čas nebyl. Situace se změnila teprve přibližně před 200 lety, kdy se vývoj začal rozvíjet směrem k rozšíření volnočasových aktivit dospělých, později jejich dětí. Ve školách se začalo zapojovat stále více žáků. Co jejich rozšíření způsobilo? Vzhledem ke zkracování pracovní doby a ukončení dětské práce došlo k rozšíření objemu volného času a to umožnilo změnu významné části života většiny lidí. Jestliže se zadíváme do minulosti, tak zjistíme, že na počátku je volný čas spojován s pokrokem vědy, a to tehdy, kdy začínala být v civilizované části světa většina těžké práce nahrazována technickými vynálezy, které nám práci ulehčovaly. Ve světě nejprve začalo docházet k postupnému rozvoji možností vytváření a využívání volného času, od neorganizovaného k organizovanému. Později došlo ke zkoumání volného času, protože lidé zjistili, že tento fenomén vytváří vliv na kulturu, sociální vztahy a životní styl a svět se „volným časem“ začal vážně zabývat.

„Život a výchova dnešních dětí, dospívající mládeže a mladých dospělých probíhá v různých prostředích: většinou nejprve u rodičů a později, po založení vlastní rodiny, také s partnerem a dětmi – ve škole, v přípravě na profesi a později ve světě práce – ve volném čase a jeho zájmových či společensky prospěšných aktivitách, v prostředí ovlivňovaném médií – v obci a dalších veřejných prostředích až po celostátní a mezinárodní dimenzi.“ (Hájek et al., 2011, s. 41)

„Volnočasové aktivity prostupují jednotlivé fáze vývoje dítěte a i dospělého a jejich skupin. Pomáhají rozvíjet a stabilizovat, obohacovat i kultivovat, orientovat k pozitivním cílům. Dětem, mladým lidem i dospělým pracujícím mezi nimi umožňují reagovat na inspirující, někdy však také na omezující a stresující podmínky jejich života, a získávat tak novou osobní zkušenost.“ (Hájek et al., 2011, s. 41)

1.2 MOŽNOSTI A VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE VE MĚSTĚ A NA VESNICI

Na počátku 19. století žila ve městech pouze 3 % světové populace. Počet se však velmi rychle zvyšoval a kolem roku 1900 již dosáhl 13 %, v roce 1950 skoro 30 % a v druhé polovině devadesátých let minulého století 45 % obyvatelstva. Život ve městě začal nabízet nové varianty pro vznik zájmových činností a prostor pro neformální setkání, možnosti vytváření četných kontaktů a zároveň možnost zůstat v anonymitě davu. Rychlý průběh kumulace obyvatelstva do měst nabídl možnost nových aspektů života a zábavy pro mladou generaci, která tuto možnost okamžitě využila. Ve městech se začala vytvářet různá sdružení, instituce a komunity, ve kterých si mladí lidé našli svoje místo. Pozvolna se realizace volného času začala na venkově pozvolna měnit a dosud změnami prochází. Po roce 1989 se část obyvatel odstěhovala do měst, kde jsou pro ně příznivější podmínky, lepší možnosti pro práci, vzdělání a různé vyžití. Na venkově zanikaly základní školy, kulturní a sportovní zařízení, mladých lidí zde ubývalo. Situace se pomalu začala stávat kritickou, ale nakonec došlo k obratu. Mnoho rodin si uvědomilo, že pro své děti chtějí vytvořit zdravý a ekologický styl života, kterého ve městech nedosáhnou. Začali uvažovat o návratu k přírodě, ke zdravějšímu životu, aby zabránili negativním dopadům moderní doby. Lidé se vracejí na vesnici, do horských oblastí a pohraničí stále častěji. Jejich děti pak mají bezprostřední styk s přírodou, rodiče je vychovávají k úctě k přírodnímu prostředí. V neposlední řadě to přispívá k rozvoji venkova, rozšiřuje se agroturistika, a protože se v posledních letech konečně začala na vesnici zlepšovat celková mobilita obyvatel, otevírá se více možností zúčastňovat se volnočasových aktivit. Lidé se naučili jezdit do měst a využívat městských aktivit. Proto se nyní rozdíl v trávení volného času dětí a mládeže na obou stranách pomalu vyrovnávají. Na vesnici sice přetrvávají tradiční způsoby trávení volného času více než ve městech, ale rozdíl se postupně zmenšují. Také život na vesnici přináší i větší pracovní zkušenost v různých oborech, kterou by děti jinak

nezískaly. Lidé, žijící na venkově, si začali uvědomovat nutnost rozšíření hodnot v životě svých dětí a přizpůsobují se jim různými způsoby. Především tak, aby děti mohly své zájmy rozšířit i za cenu dojíždění za svými koníčky do města.

1.3 JAKÝ VZTAH MAJÍ DĚTI A MLÁDEŽ K VOLNÉMU ČASU?

Přístup k realizaci volného času začíná v rodině. Děti jsou ovlivněny způsobem životního stylu v rodině, postojem a výchovou rodičů, kteří zprostředkovávají zážitky a podněty pro jejich další život. Pro děti zůstává rodina prvním prostředím, které náplň volného času vytváří. Odlišuje se způsobem trávení volného času, stylem života a sociálními potřebami dítěte. Každá rodina by měla naučit svoje děti přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem tak, aby si převzaly kvalitní vzorce chování od svých rodičů a dále rozvíjely svoje individuální předpoklady. Škola jako výchovná a vzdělávací instituce vytváří v pozdějších letech mladému člověku podmínky pro úspěšný vstup do života. Nedílnou součástí školní docházky je dobrovolná účast na různých typech volnočasových aktivit, které plní vzdělávací, kulturní, relaxační nebo výchovnou funkci. Děti se s radostí zapojují a utvářejí si pozitivní vztah k různým způsobům vzdělávání pomocí volnočasových aktivit, které pak ve většině případů využijí ve své budoucí profesi.

Škola se začala v tomto směru rozvíjet v 19. století, nejprve zavedením tělesných cvičení, později zřízením místností pro hry žáků, školních knihoven a postupným budováním školních hřišť. Ve druhé polovině 20. století byly aktivity volného času pochopeny jako dobrý způsob zapojování dětí do života ve společnosti. Na školách se v posledních desetiletích začaly uskutečňovat jednorázové volnočasové aktivity, jež žáky zapojily nenásilně do tohoto procesu. Jedná se například o sportovní utkání, taneční, lyžařské zájezdy, školy v přírodě, výtvarné a hudební soutěže, dramatické kroužky, případně tělovýchovné akce školy, na něž pak navazují místní, regionální a celostátní soutěže žáků. Významně je ovlivňuje pravidelná zájmová činnost, jež sleduje výsledky účastníků jednotlivých kroužků, souborů nebo sportovních družstev. Ve školách, zejména na malých městech či vesnicích, působí různá zařízení, určená pro rozvoj volnočasových aktivit žáků. Místa, kde se tyto aktivity uskutečňují, bývají často mimo školu, ve

střediscích pro mládež, sportovních střediscích, v přírodě. Vzhledem k nereálným přáním některých rodičů, jak děti co nejvíce angažovat mimo školu, dochází občas k přetěžování dětí docházejících na různé kroužky.

1.4 NEŽÁDOUCÍ JEVY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT – PŘETĚŽOVÁNÍ DĚTÍ JAKO DŮSLEDEK NENAPLNĚNÝCH PŘÁNÍ RODIČŮ

Problém přetěžování dětí není v našem školství nikterak nový. Již v roce 1876 vydalo vídeňské ministerstvo spravující školské záležitosti v celé rakousko-uherské monarchii výnos proti přetěžování žáků. Konkrétně charakterizovalo důvody, jež k němu vedou. Na předním místě jmenovalo nadměrně rozsáhlé učebnice a uvedlo i špatné způsoby výuky učitelů. Dalším důvodem byl nesoulad mezi předměty. O šest let později nařídilo vídeňské ministerstvo školství, aby učitelé nezařadili žákům časově náročné úkoly přes Vánoce a další svátky, také ne v neděli, neboť je dnem „odpočinku“, který má k němu sloužit (<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2009/03/skola-a-pretezovani/>, cit. 8. 2. 2015).

Později se začalo uvažovat o přetěžování dětí nejen jejich učiteli, ale především jejich rodiči. Děti plní svoje povinnosti ve škole i mimo ni, a tak musíme zvažovat jejich další aktivity. Dnes už víme, že přetěžování pro děti není prospěšné a že se jim má nechat určitý čas na oddych a "volnou hru". Takže je potřeba si dobře rozmyslet, na které kroužky děti přihlásíme a jakou formu oddechu pro své děti zvolíme. Všichni svým dětem přejeme úspěch. Pokud ale rodiče příliš lpí na výborném školním prospěchu a maximálním zaplnění jejich volného času různými kroužky, může se stát, že děti čekají v životě vážné psychické problémy. Rodiče by měli vždy zvážit, zda kumulování různých aktivit není spíše snahou naplnění jejich představ, než představ dětí. Děti se mohou pod tíhou povinností a požadavků na ně kladených ocitnout ve stresu. Pro žáky je stimulující prostředí nutností, nicméně přílišná stimulace jim může ublížit. Zejména to hrozí, pokud si ambiciózní rodiče promítají do dítěte svoje nesplněné představy a již od první třídy rozdělí dítěti veškerý volný čas mezi školu a zájmové kroužky. Dítě si v tomto věku ještě neumí s takto vzniklým stresem poradit a mohou se u něj vyskytnout psychosomatické potíže, špatný spánek nebo dokonce nechuť k veškerým aktivitám. Může pak volit různé „úniky“, takže chodí za školu, experimentuje s alkoholem, začne kouřit. Pod tlakem, jež na něj rodiče

vytvářejí, se ocitá ve stálém stresu a nakonec spíše převažují zápory, které se do budoucna mohou u dítěte projevit depresemi a nízkým sebevědomím.

Jak tedy u dětí v mladším školním věku sladit nároky na jejich školní prospěch a volnočasové aktivity tak, abychom u nich vypěstovali zdravé sebevědomí namísto méněcennosti? Především má dítě realizovat své vlastní představy a sny. Některé děti ambiciózní cíle svých rodičů prostě nemohou nikdy naplnit. Mluvíme o tzv. „přenosu“, který může někdy fungovat i ob generaci. Vedle „přenosu“ v některých rodinách panuje očekávání, že dítě musí ve škole nebo mimoškolních aktivitách dosáhnout alespoň stejných výsledků jako jeho rodiče. Nebo mají za vzor úspěšné děti svých přátel. Pokud dítě jde jinou cestou, rodiče se začnou obávat, že při přípravě dítěte do života něco zanedbávají a tlak na dítě se více vystupňuje. Dítě sice může krátkodobě motivovat srovnávání s vrstevníky, ale pokud se nic nezlepší, následuje pocit méněcennosti. Všichni musí mít čas sami pro sebe, chvíle, kdy si řídí své aktivity, případně se schází doma nebo venku s kamarády. Tato potřeba narůstá s věkem a už na prvním stupni ji není možné podceňovat s tím, že dítě je nutné naplno zabavit. Samostatně řídit své činnosti přispívá k zdravému vývoji dítěte a k rozvoji všech sociálních dovedností a jeho sebevědomí.

Přestože řada úspěšných lidí přiznává, že za svou kariéru vedle vrozeného nadání vděčí i rodičům, kteří je v dětství k jeho rozvoji nekompromisně vedli, psychologové jsou v tomto směru poněkud jiného názoru. I když tito lidé později takto stráveného dětství nelitují, je nutné zdůraznit, že už v dětství museli být tito jedinci dostatečně silní na to, aby neustálé přetěžování ve zdraví přežili (<http://zdravi.e15.cz/clanek/priloha-pacientske-listy/rodice-a-pretezovani-deti-455247>, cit. 8.2.2015).

1.4.1 URČOVÁNÍ TALENTU U DĚTÍ

Jak se vyvíjí vědecký pokrok v ČR a ve světě, rodiče se začínají stále více zajímat o možnosti zjištění a ovlivnění talentu a zájmů svých dětí. Nabídka zájmových aktivit je široká, a proto je třeba dobře volit. Správně zvolený „koníček“ v dětství může ovlivnit dítě v dalším výběru povolání. Talentem svých dětí se zabývá řada z nás a snaží se ho všemožně podporovat. Zkoumáme prarodiče, rodiče, celé své rody a objevujeme dispozice

široké rodiny. Často se jedná o dohady, které mohou vést až k tomu, že podbízíme dítěti takovou činnost, kterou jsme se chtěli zabývat sami, ale nikdy k tomu nebyla příležitost. Některé děti to zvládají, jiné mohou ale trpět. Moderní věda oproti našim dohadům disponuje dnes řadou spolehlivých testů, které nás bezpečně dovedou k odhalení skutečnosti, jaký skutečně naše děti nebo i my máme talent. Nejedná se o podvod, jak by se na první pohled mohlo zdát, nýbrž o další rozšíření nekonečných možností vědy. A tak se stále více rodičů obrací na renomované firmy zabývající se zkoumáním genetických dispozic, aby mohli talent svých dětí rozvinout. Jedná se o možnost využití výsledků genetického testu, pomocí kterého lze identifikovat vlastnosti či dovednosti dítěte, které by se však při nedostatku podnětů neprojeví. Test se provádí odběrem slin, pomocí stěrů z ústní dutiny. Určitě je přínosné rozvíjet předpoklady od útlého dětství, aby byly patřičně zutilkovány, ale nikde není dáno, že rodiče, kteří jsou vrcholoví sportovci, musí mít dítě s talentem pro sport. Rodiče i dítě se pomocí testu mohou vyvarovat nevhodného výběru aktivit, který by mohl vést ke zklamání obou stran. Na druhé straně cílem jejich výběru by mělo být především to, aby dítě zažilo pocit uspokojení a zvolená činnost ho bavila, nemůžeme výběr založit pouze na přání rodičů podloženým vědeckou analýzou. Aspektů hrajících roli při volbě různých aktivit se najde hned několik. Je-li celá rodina aktivní, dá se očekávat, že i děti najdou řadu podnětů ke svým zájmům, které je dovedou k cíli. Důležité je dopřát dětem od počátku co nejvíce možností výběru, ale zájem dítěte hraje vždy roli nejdůležitější. Proto by měl být na prvním místě tohoto žebříčku. Ambice rodičů, včetně určování vhodných aktivit svým dětem, byť pro jejich dobro, by měly mít pro rodiče pouze informativní charakter. V zájmu dítěte je nechat ho se věnovat tomu, co ho baví, v čem vynikne. Pokud se jeho koníčky a zájmy budou rozrůstat a dosáhnou až k možnosti spojení s budoucí kariérou, pak došlo k ideálnímu propojení (<http://www.genomac.cz/cz/view.php?cisloclanku=2011090001>, cit. 12. 2. 2015).

1.5 PŘEHLED NEJROZŠÍŘENĚJŠÍCH ZAŘÍZENÍ PRO VÝCHOVU MIMO ŠKOLU

Podmínky pro realizaci cílů mimoškolní výchovy vytváří nejrůznější společenské instituce. Mezi ně patří v první řadě školní družiny s různou náplní – od výtvarných činností až k pořádání besídek a výletů, které plní nezastupitelnou úlohu při výchově mladších dětí. Zaměřují se na práci s dětmi mladšího školního věku a plní též funkci sociální, protože se starají o děti v době, kdy jejich rodiče jsou v zaměstnání.

Pro děti staršího školního věku fungují různé školní kluby, které jsou založeny na dobrovolné účasti dětí v projektech. Tyto kluby však již málokdy plní nadále funkce sociální, a tak jich vzhledem k různým potížím při jejich provozování na školách ubývá.

Střediska volného času dětí a mládeže jsou zařízení, kde se realizuje zájmová činnost s pedagogickou výukou. Tam se odehrává zejména pravidelná zájmová činnost, ale též příležitostná, kam můžeme zařadit různé soutěže, olympiády, příměstské tábory, apod. Tyto aktivity patří v našem státě mezi rozšířenější. Poskytují nezastupitelnou úlohu při rozvoji zájmů a zjišťování nadání mladých lidí, v navazování kontaktů a působení na mládež. U nás navázaly na práci „Domů pionýrů a mládeže“, známé svou činností již od poloviny století, a nyní dále pokračují ve svém rozvoji tradičními i novými způsoby.

„V roce 1991 byla v Praze založena Evropská asociace zařízení volného času dětí a mládeže (EAICY), sdružující zařízení a organizace volného času mladé generace 17 zemí západní, střední a východní Evropy. Za podpory Rady Evropy iniciuje a umožňuje účast na společných mezinárodních aktivitách dětí, mládeže, dobrovolných a profesionálních pracovníků volného času. K výměně zkušeností mezi nimi přispíval v členských i nečlenských zemích její bulletin *Mládež Evropy (Youth of Europe)*.“ (Hofbauer, 2004, s. 94)

Zájmovému vzdělávání se u nás dlouhodobě věnují také základní umělecké školy (ZUŠ), rozvíjející nadání dětí a mládeže v různých oborech umění. Jejich hlavní náplní je poskytovat uplatnění dětem, mládeži, dospělým lidem s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v esteticko-výchovné oblasti. Zdokonalují jejich nadání v různých oborech – hudebních, hudebně – pohybových, výtvarných a dramatických a připravují je pro studium na středních i vysokých školách uměleckého typu (viz příloha č. 2, 3).

Podobně jazykové školy plní vzdělávací funkci ve výuce cizích jazyků a připravují mladé lidi k dalšímu studiu. V jazykových kurzech je však možnost i opakování lekcí pro dospělé, případně pro cizince integrující se do naší společnosti.

Mimo zde jmenovaná zařízení, která se věnují volnočasovým zájmům z různých oblastí, se podílí na ovlivňování volného času i mnoho dalších organizací – například občanská sdružení, profesní sdružení, tělovýchovné a sportovní organizace nebo církve a náboženská společenství (viz příloha č. 3, 4).

2 VÝVOJOVÉ TRENDY VOLNÉHO ČASU

2.1 NOVINKY VE VÝVOJI VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU

V současnosti se opět oceňuje také spontánní činnost dětí a mládeže, zejména v oblasti sportovních aktivit. Od roku 1989 se velmi rychle rozvinuly nové sportovní zájmy, na naše hřiště a sportoviště pronikla řada nových sportů a činností, které do této doby nikdo neznal a ze kterých si může podle svého vybrat téměř každý. Před třiceti lety prakticky nikdo neznal florbal (<https://www.ceskyflorbal.cz/home/>, cit. 16.2.2015), indoorové sporty, slackline (<http://www.nejlevnejsisport.cz/co-je-to-slackline-aneb-atraktivni-moderni-sport-ktery-muze-pohlit-take-vas-a-206.html>, cit. 16.2.2015), množství bojových sportů (<http://www.krav-maga.cz/clanky/krav-maga-vs-bojove-sporty.html>, cit. 17.2.2015), bowling a řadu dalších nově vznikajících odvětví sportu a zábavy (<http://adrenalinove-sporty.zdrave.cz/>, cit. 15.2.2015). Mládež se s radostí zapojuje do těchto iniciativ, které k nám ze světa pronikají. Řada z nich u těchto zájmů zůstane a v dospělosti přebírá pokračování této „štafety“ v podobě instruktorů a vedoucích sportovních oddílů.

2.2 ROZVOJ TURISTIKY

V celé šíři se po roce 1989 též rozvinula domácí i zahraniční turistika dětí, mládeže i dospělých, která se uskutečňuje s rodinou nebo individuálně, případně v zájmových skupinách dětí. Turismus v různých podobách nabízí těmto skupinám zajímavé zážitky, přispívá k vytvoření nových mezilidských kontaktů, což je zejména pro mladé lidi důležité. Vznikají též nové, netradiční nápady, jež postupně rozšiřují možnosti, kterých se mohou zúčastnit celé rodiny. Novinkou je například možnost do zapojení systému GPS, který je využíván zejména pro dobrodružné hledání známek geocachingu, jemuž propadlo v naší zemi nebývalé množství především mladých lidí.

„Jedním z nich je uplatňování GPS (Global Positioning System), původně vojenský navigační systém USA. Od počátku devadesátých let je volně a bezplatně přístupný také pro civilní uživatele celého světa a stále častěji se uplatňuje i ve volnočasových aktivitách. Vychází z možností neustálého monitoringu celé Země prostřednictvím 24 družic, které s přesností několika metrů dávají každou vteřinu informace o souřadnicích pro konkrétní místo a pohyb. Systém kromě jiného umožňuje bez

ohledu na roční období navigaci v terénu, zjišťovat přesnou polohu, jakým směrem a kudy jít a jaké překážky bude nutno překonávat. Jeho využití pro piloty, cestovatele nebo jachtaře se rychle rozšiřuje zejména v Evropě a proniká také k nám. Uplatňuje se v pěší i horolezecké turistice, jízdě na lyžích nebo autem, při rybaření nebo houbaření, paraglidingu a také v herních činnostech – často bývá spjat s využíváním podrobné mapy.“ (Hájek et al., 2011, s. 58)

2.3 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA

V Čechách se začala v posledních letech nebyvale rychle rozšiřovat možnost nabídnout dětem a mládeži přímou účast na zprostředkování nových zážitků, které by jinak samy nemohly realizovat. Tak se zrodila zážitková pedagogika a stala se jednou z možností jak vstoupit do reálných rizik a napětí, které rozšiřuje vnímání a povzbuzuje všechny smysly. Na začátku byl nápad novým způsobem přiblížit dětem a mládeži neopakovatelné zážitky z neznámých oblastí, zprostředkovat jim dobrodružství a dát jim možnost bezpečně zažít vše „na svou kůži“. Tato myšlenka se rychle ujala, začala se realizovat a stala se populární. V programech zážitkové pedagogiky děti získávají novou emocionální zkušenost, zcela odlišnou od jejich života všedního dne. Jde o možnost naučit se spolupráci ve skupině, zažít použití vlastního rozhodování, naučit se sociálnímu jednání pod určitým tlakem a podněcovat vrozenou soutěživost. V současnosti vznikají i u nás podobné typy zařízení k využívání volného času s komerčním záměrem. Vznikající volnočasová hřiště jsou většinou orientována na určitou cílovou skupinu obyvatel a neustále se rozrůstají. Velká nákupní centra se zaměřila na využití příležitosti poskytovat zábavu dětem nakupujících rodičů, případně pro rodinnou zábavu, takže ve svých prostorách rychle budují multikina, herní koutky nebo sportovní centra. Po celé republice se začínají rozšiřovat různé areály, většinou komerčně zaměřené, které jsou orientovány na zábavu. Převažují zábavné dětské parky s atrakcemi typu Disneyland, rozšiřují se také různá sportovní centra netradičních sportů, lanová centra, minigolf, akvaparky a akvazorby. Mládeži se otevřela neotřelá možnost jak se aktuálně zabavit, jak strávit prázdniny, jak prožít dobrodružství. Návštěvy těchto center volného času využívají víkendově celé rodiny, které zde tráví den, stravují se zde a využívají všechny možnosti zábavy. Provozovatelé těchto zařízení se o návštěvníky dokonale starají a poskytují jim veškerý servis. Naopak odpůrci těchto přetechnizovaných atrakcí využívají raději jednoduchá zařízení pro spontánní činnosti určená pro velké množství zájemců – například skateparky v městských

parcích, rampy, in-line dráhy pro jízdu na kolečkových bruslích, bowlingové herny a mnoho dalších.

2.3.1 SPORT A VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO PREVENCE NEŽÁDOUCÍCH PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Sport má nezastupitelnou úlohu v naplňování volného času mladých lidí. Veškeré sportovní aktivity nejenže mají význam při dospívání biologickém, ale zároveň působí na vývoj sociálních vztahů mezi dětmi. Sport a ostatní aktivity se také velkou měrou podílí při prevenci nežádoucích jevů, které se vyskytují v nejvyšší míře u adolescentů. Děti, které jsou plně zaměstnány sportovní činností nebo jinými kvalitními zájmy, nemají tolik času zabývat se o kouření, alkoholismus, šikanu, vandalismus a ostatní negativní jevy ve společnosti. Sociálně patologické jevy provázejí každého z nás téměř po celý život. Jsou nedílnou součástí společnosti stejně jako jiné projevy chování různých sociálních skupin, ať už chceme či nikoliv. Dnešní moderní a konzumní společnost s sebou přináší mnoho nežádoucích vlivů, které působí především na mladé lidi a děti. Sociálně patologické jevy nejsou nahodilé, ale vztahují se k mnoha prvkům prostředí, ve kterém vznikly. Čím dál více se totiž snižuje věková hranice, kdy dítě přichází do styku s návykovými látkami nebo jistým typem agresivního chování. Tyto problémy nejsou výhradně záležitostí vyššího stupně základních škol, ale bohužel i stupně nižšího. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ze svého rozpočtu vyčleňuje ročně nemalé částky do Programu na podporu aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství a věnuje velkou pozornost jejímu vývoji.

„Nelze vycházet z předpokladu, že škola zcela přejímá zodpovědnost za výchovu ke zdravému životnímu stylu. Zejména rané zkušenosti, které dítě získává v rodinném prostředí, jsou pro další vývoj dítěte určující a měly by zavazovat především orgány sociálně právní ochrany dětí. Škola rodičům pomáhá v rozvoji dítěte jeho vzděláváním a socializací ve skupině dětí a výchovou dítěte k dovednosti žít ve formální společenské instituci. Prevence založená na společnosti předpokládá řadu spolupracujících složek. Vedle rodiny, škol a školských zařízení je třeba sladěných a propojených opatření v oblasti sociálně právní ochrany dětí, zdravotnických zařízení, místní samosprávy, nestátních neziskových organizací, poradenských institucí ve školství, duchovních sdružení, policie, kulturních středisek, zájmových organizací, podnikatelských subjektů apod. Školy a školská zařízení musejí usilovat o integraci primárně preventivních aktivit, které samy poskytují, se službami specializovaných zařízení, zejm. pedagogicko-psychologických

poraden, speciálně pedagogických center, středisek výchovné péče a informačních a poradenských středisek úřadů práce. Mnohé je oblasti prevence sociálně patologických jevů dlužná mediální oblast, kde je naprostá absence systémového působení ve smyslu výchovy a vzdělávání k pozitivnímu a zdravému životnímu stylu.“ (http://aplikace.msmt.cz/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008_web.htm, cit. 10.3.2015)

Důraz je kladen především na prevenci. Specifická primární prevence je systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj. Specifické primárně preventivní programy se zaměřují na různé cílové skupiny a hledají způsoby jak je ovlivnit. Nespecifickou primární prevencí se rozumí aktivity, které tvoří nedílnou součást primární prevence a jejichž obsahem jsou všechny metody a přístupy umožňující rozvoj harmonické osobnosti, a to včetně možnosti rozvíjení nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit.

Za silnou stránku v oblasti prevence u dětí a mládeže je považováno neustálé zlepšování vzdělávacího systému, rozvíjení podmínek pro volnočasové aktivity dětí a mládeže, školní preventivní strategie na každé škole a otevřená komunikace mezi pedagogem a žákem. Pedagogové i rodiče mají možnost ovlivnit zmírnění dopadů negativních jevů ve společnosti.

2.4 ÚLOHA MÉDIÍ PŘI VOLNOČASOVÝCH AKTIVITÁCH DĚTÍ A MLÁDEŽE

V posledních dvaceti letech zasáhl do našeho života nový fenomén. Objevil se internet, mobilní telefon, později hry pro herní konzole playstation. Mohutným rozmachem ale v současné době procházejí všechny činnosti, jež jsou nějakým způsobem spojené s využitím nových technologií. Patří mezi ně především využití televize a internetu, které dětem poskytují pocit zážitku „účastnit se děje“, např. při sportovních a kulturních událostech. Tyto nové technologie nebývalým způsobem podněcují zájem o kontakty v různých oblastech světa a mladým lidem zprostředkovávají možnost podílet se na různých projektech u nás i v zahraničí. Postupně tak roste význam volnočasových aktivit ve spojení s technikou a rozvíjejí se předpoklady jednotlivců pro určitou zájmovou činnost, která by jinak byla pro ně téměř nedostupná. Dobrou perspektivu mají veškeré zájmy dětí, jež se snaží proniknout do tajů práce s počítači, zejména pokud se snaží o zvládnutí grafických programů, případně dokonce do základů programování. Zatímco příslušníci starší generace jsou pouhými uživateli internetu, dnešní děti a mládež se v tomto novém oboru orientují zcela profesionálně. Elektronická média PC, internet, mobilní telefon se

stala fenoménem, jenž zásadním způsobem formuje současnou mladou generaci od nejtěplejšího věku. Mnoho dětí se již ztotožnilo s virtuální realitou natolik, že ji považuje za zajímavější nežli žít svůj vlastní, obyčejný život. Ve třídách o přestávkách se děti mnohdy společně nebaví, preferují využití mobilního telefonu či tabletu dokonce i ke sdělení obyčejné informace kamarádovi sedícímu ve vedlejší třídě.

Na jedné straně je přínosem, že můžeme ve školách využívat média, která usnadňují pedagogům výuku, kdy máme možnost vytvářet prezentaci společně s akustickými a obrazovými výstupy přes monitor. Takto vytvořené prezentace jsou vlastně multimediální výukový program, v němž se využívá počítačová grafika, hudba, různé efekty a je interaktivní, takže reaguje na signály žáka. Prakticky v každé škole dnes najdeme interaktivní tabule, kde se žáci v propojení s technikou dostávají k možnostem, které by si v minulém století nikdo neuměl ani představit. Na druhé straně má nadměrné využívání moderních technologií také svoje zápory a rizika. Některé děti se již neumí samostatně bez těchto technických vymožeností kvalitně vyjadřovat a samy o sobě říkají: „Jsem sám, ale v síti“.

Bohužel také ubylo aktivit, při kterých se děti spolu s kamarády účastnily různých neorganizovaných setkání, prostě se „jen tak“ scházely v průběhu dne či večera, aby trávily volný čas společně. Na těchto schůzkách docházelo tu k neocenitelným společným zážitkům a situacím, na které se děti musely naučit přiměřeně reagovat, společné zážitky nebyly jen virtuální, nýbrž opravdové. Naše generace má ještě společné vzpomínky na kamarádká setkání, na svoji partu a zážitky, na něž s odstupem času rádi vzpomínáme. Dnešní děti mají na svůj volný čas již zcela jiný náhled. Na chodbách potkáváme děti neodlučitelně spojené s mobilním telefonem, notebookem nebo tabletem. Není zvláštností, že o přestávkách se děti domlouvají spíše pomocí zpráv v mobilním telefonu, případně e-mailů.

U chlapců a dívek existuje přece jenom malý rozdíl ve využívání těchto technologií. Zatímco dívky více zajímá chatování a mluví desítky minut s kamarádkami mobilem, chlapci se raději věnují internetovým hrám, případně hrám na playstationu. Dívky ve většině případů počítačové hry vůbec nezajímají. Odvětví počítačových her prošlo obrovským boomem, zvláště v posledních letech, a jeho důsledkem je nepřehledné množství internetové zábavy od agresivních her až po inteligentní vzdělávací programy. Problémem se stává kvalita této zábavy a čas, který je takto využíván na úkor jiných

volnočasových aktivit. Nadměrné využívání internetu může vést v pozdější době k netolismu nebo též k závislosti na hracích automatech. V současné době má každá škola vypracován preventivní program, který by děti měl v tomto směru chránit a stanovuje dlouhodobé i krátkodobé cíle v oblasti prevence negativních jevů v souvislosti s ochranou dětí před zneužitím médií.

„Média jsou vedle rodiny a školy v současnosti nejvýznamnějším faktorem, který přispívá k formování dětí. Vliv elektronických médií na děti je obrovský. To si uvědomují nejen rodiče a učitelé, ale také instituce a organizace, které se věnují volnočasovým aktivitám dětí, pomoci ohroženým a znevýhodněným dětem, či ochraně dětí před možnými riziky a negativními dopady médií, ať již televizního vysílání, internetu nebo jiných forem mediální komunikace.

A právě pro všechny ty, kterým není lhostejné, jakou formou a v jaké míře média, zejména pak televize, ovlivňují děti a dospívající, vznikl webový projekt Děti a média pod záštitou Rady pro rozhlasové a televizní vysílání.

Web slouží jako platforma pro prezentaci a výměnu odborných názorů a zároveň si klade za cíl nabídnout pomoc a informace rodičům, kteří chtějí eliminovat rizika negativního působení médií na děti.“ (<http://www.detiamedia.cz/>, cit. 15.3.2015)

2.5 PROSTORY, AREÁLY A ZAŘÍZENÍ PROSTOR ODDECHU, ZÁBAVY A POZNÁNÍ

Jedná se o velmi členitou oblast, která v mnoha směrech navazuje na „historické“ typy zařízení, současně se ale vyvíjí obrovským tempem. Některé budovy určené k volnočasovým aktivitám mají u nás více než dvěstěletou tradici. Jiné prošly rychlým vývojem v poválečném období, mnohé specializované vznikají nově po roce 1989. Rozvinuly se sítě tradičních zařízení pro pohybové aktivity, které velkou měrou využívají především mladí lidé – sportovní hřiště, víceúčelová zařízení pro letní a zimní sporty, specializované tělocvičny, koupaliště, cyklistické dráhy. Zahrnují širokou škálu od nejjednodušších prostor po složité komplexy, z nichž většina z nich je určena dětem a mládeži. Spektrum těchto zařízení zahrnuje i prostory a zařízení pro pobyt v přírodě, sloužící k poznání i ochraně přírody. Sem patří parky, zahrady, přírodní areály, ale nově například farmy, kterých je využíváno k příležitosti opětovného souznění lidí s přírodou. Pobyt na farmě se stává pobytem sloužícím k vyplnění volného času městských dětí a mládeže. Děti zde odhalují neznámé prostředí, seznamují se se zemědělskou výrobou a

tradičními postupy výroby potravin, zažívají pro ně neznámé situace. Farmy jsou speciálně postaveny tak, aby umožňovaly ukázky ekologických postupů výroby (např. pečení chleba, výrobu keramiky) a seznámily návštěvníky s domácím zvířectvem (pastevectví, dojení krav, kování koní, krmení zvířat).

Při nové výstavbě současných volnočasových zařízení je pamatováno i na další zájmové skupiny, počínaje dětmi v předškolním věku (baby-clubs spojující sport se hrou), na děvčata a mladé ženy, jež vstupují stále více do sportovních disciplín, které jim dříve nebyly doporučovány, až po příznivce nejrůznější zájmové činnosti - od aktivit oddechových, rekreačních po téměř profesionální. Nezapomíná se na rozšíření využití možností zdravotně postižených, jež umožňují postiženým lidem zapojit se do činnosti v národním i mezinárodním rámci. Prakticky každá skupina jakkoli zájmově orientovaných osob má dnes možnost se účastnit sportovní, pohybové a výtvarné aktivity a prožívat ji (Pávková et al., 2001, s. 172).

Za zmínku stojí i vědeckotechnicky orientovaná zařízení volného času, která jsou umístěna ve speciálně zařízených budovách, kde se úspěšně popularizují nové poznatky z různých oborů. Jedná se především o vlastivědná a technická muzea, technicky zaměřené parky a planetária. Jako příklad můžeme uvést město Plzeň, kde již několik let úspěšně provozuje svoji činnost Techmania Science Center, v němž si můžete prohlédnout stovky interaktivních exponátů na sedmi tisících metrech čtverečních, technické show, staré lokomotivy a moderní vynálezy. V Techmanii si mohou děti prožít historii průmyslu a techniky, energii ukrytou v obnovitelných zdrojích, objevit přírodní zákony. Touto cestou se vydalo i planetárium Plzeň, s tímto centrem sousedící, kde je pro návštěvníky připraveno promítání 3D filmů, unikátní interaktivní globus a promítání na mlžnou stěnu. Techmania přivítá jednotlivce i školní exkurze (<http://www.techmania.cz>, cit. 16.2.2015).

2.5.1 VYBAVENÍ ZAŘÍZENÍ A INSTITUCÍ PRO REALIZACI VOLNÉHO ČASU

Z pedagogického a psychologického hlediska musí vybavení u jednotlivých institucí poskytovat dětem a mládeži co nejvíce podnětů, pokud mají tato zařízení dobře plnit své úkoly. Prostředí by mělo být co nejlépe členěné a příjemné, psychologický význam má velikost a rozdělení prostoru vzhledem k počtu dětí. Z tohoto hlediska je důležitá volba barev na stěnách, vybavení prostoru nábytkem tak, aby se žáci cítili dobře tam, kde prostředí odpovídá jejich představám. Pokud prostředí vyhovuje po všech stránkách a dobře na děti působí, vytvoří se tím předpoklady k úspěšnému působení

pedagogů. Tyto aspekty ale zároveň předpokládají respektování estetického hlediska budov. Protože rozdíly ve vybavení prostor, kde se děti a mládež scházejí, jsou velmi různorodé, je vhodné inspirovat děti k vylepšení tohoto stavu vlastním příkladem. Podmínkou formování mladého člověka je jeho aktivní podíl ve vztahu k životnímu prostředí, ve vztahu k majetku a pochopení hodnoty lidské práce. Pokud se začnou děti podílet na výzdobě a ochraně vlastního prostředí, můžeme předcházet škodlivým společenským jevům a pomoci vytvořit odpovědný vztah k majetku. Jestliže jsou budovy pro volnočasové aktivity umístěny v budově či na pozemku školy, mělo by prostředí úměrně odpovídat věku dětí a vybavení být vhodně přizpůsobené k provozování těchto zájmů. Zároveň bychom měli děti zapojit do úklidu a udržování chodu v těchto institucích.

2.6 PEDAGOGOVÉ PRO VOLNÝ ČAS

Žáci by měli být motivováni pro činnost, kterou se jim snažíme připravit. Naše aktivity by jim měly přinášet radost a uspokojení, chuť k jejich pokračování. Pokud vzbudíme opravdový zájem žáků, probíhá vše v dobré pohodě a dětem je umožněno vlastní aktivitou rozšiřovat a prohlubovat svoje poznatky. Proto volnočasové aktivity přispívají k poznávání a využívání znalostí i mimo vyučování, což následně vede ke kvalitnímu propojení teorie a praxe. V průběhu let, kdy se pedagogické ovlivňování volného času stále více dostávalo do popředí, vyvstala potřeba zajistit kvalitní pedagogické pracovníky, již by cíleně, systematicky podněcovali tvůrčí přístup, samostatnost a aktivitu dětí. Proces učení mimo vyučování poskytuje dětem nové poznatky a tím se kladně projeví v jejich životě. Tak postupně vznikala funkce vychovatele volnočasových aktivit, zážitkového pedagoga, instruktora, animátora, případně terénního pracovníka (streetworkera), jenž navazuje s mladými lidmi kontakt. Jejich funkce spočívá především ve vytváření vztahů mezi pedagogem a mladými lidmi, v každodenním výchovném působení, které rozvíjí dětské schopnosti. Jejich práce přechází někdy až do oblasti sociální, kdy mladým lidem pomáhají navazovat kontakty a nabízejí jim pozitivní využití volného času. Nesmíme zapomínat ani na tisíce nadšených dobrovolníků, kteří každodenně pracují s dětmi a mládeží bez jakýchkoli finančních nároků.

2.7 ZÁJMOVÉ ČINNOSTI Z POHLEDU PSYCHOLOGIE

„Psychologie sleduje zájem jako individuálně osobnostní jev, pedagogika se zabývá zájmy z hlediska jejich usměrňování a formování v procesu výchovy. Věnuje se

nejen zájmům existujícím, ale i ovlivňování a vytváření podmínek pro vznik nových zájmů. Zájmy nevhodné a z hlediska jednotlivce i společnosti nežádoucí se snaží eliminovat. Zájmy jsou nejčastěji vyvolány potřebami, ale nejsou s nimi totožné. Vztah mezi potřebami a zájmy je oboustranný. Zájmy se rozvíjí na základě existujících potřeb a umožňují jejich uspokojování, a tím zároveň ovlivňují jejich charakter a vznik dalších potřeb.“ (Pávková, 2001, s. 96)

Naše zájmy souvisejí s celkovým zaměřením osobnosti člověka a z toho vyplývá, že jsou u každého jiné. Již v dětství přikládáme konkrétnímu zájmu nebo činnosti, jež nás baví, zvláštní hodnotu, a proto se snažíme svoje zájmy postupně rozvíjet. U činnostech, ke kterým máme vlohy, ve kterých jsme úspěšní, tak dosahujeme lepších výsledků a cítíme vnitřní uspokojení. Trvale se však zaměříme na ty zájmy, které nejvíce odpovídají našim vnitřním předpokladům. Zájmy můžeme dělit podle intenzity na hluboké či povrchní. Z hlediska trvání také na krátkodobé, dočasné, přechodné a trvalé. Z hlediska společenského na zájmy žádoucí a nežádoucí.

Tradičně se používá dělení podle obsahu na činnosti společenskovední, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, esteticko-výchovné, tělovýchovné a sportovní-turistické. U mnoha zájmových oblastí však nemůžeme zájmy jednoznačně zařadit. Postupně se u každého člověka zájmy různým způsobem neustále vyvíjejí, protože na ně působí stovky pozitivních i negativních vlivů. V předškolním věku u dětí převažuje zájem o samotnou činnost, v mladším školním věku využíváme zvědavost dětí, jejich chuť a nadšení, které jsou pro tento věk typické. Starší děti můžeme vést ke specializovanějšímu výběru tak, aby zaměření odpovídalo potřebám společnosti. Dospívající mládež prožívá vše intenzivně, takže jim můžeme být nápomocni radou. Zájmová činnost by se měla stát trvalou součástí života všech skupin dětí, protože pohybovými aktivitami je ovlivňován biologický rozvoj dětí a všeobecně zájmová činnost umožňuje rozvoj poznávání, paměti a fantazie (Pávková, 2002, s. 102-103).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 CÍLE PRŮZKUMU

Cílem našeho výzkumu je porovnat dvě základní školy - spádovou vesnickou školu a školu v okresním městě. Zajímalo nás, zda se v současné době liší využití volného času dětí a mládeže na venkově a ve městě. Je nějaký rozdíl mezi volnočasovými aktivitami chlapců a dívek? Co dělají ve volném čase nejraději a kolik času těmto aktivitám věnují týdně?

Na tyto otázky nám děti z obou škol daly odpověď na základě anonymního dotazníku, který jsme jim dali vyplnit.

3.2 METODIKA PRŮZKUMU

3.2.1 POSTUP PRŮZKUMU

Nejprve byl vypracován dotazník (viz příloha č. 1). Tento dotazník byl se souhlasem vedení škol zadán ve spádové škole Stupno (navštěvují ji děti z obcí Vranovice, Darová, Břasy, Stupno a Kříše) a ve škole v okresním městě Rokycany ve dnech 12. 1. 2015 – 17. 1. 2015.

3.2.2 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Do průzkumu byli zařazeni žáci ve věku 14–15 let. V obou školách byli vybráni ze tříd náhodným výběrem, a to záměrně v počtu vždy 15 dívek a 15 chlapců z každé školy.

Tabulka č. 1: Počet žáků zařazených do výzkumu a jejich pohlaví.

Stupno		Rokycany	
chlapci	dívky	chlapci	dívky
15	15	15	15

3.3 ANALÝZA VÝSLEDKŮ PRŮZKUMU

V následující analýze budeme srovnávat rozdíly v odpovědích mezi žáky z Rokycan a Stupna a pak rozdíly mezi chlapci a dívkami.

Úmluva:

Za *velmi výrazný rozdíl* budeme považovat diferenci větší než 20 %, za *velký rozdíl* diferenci 15-20 %, za *malý rozdíl* pak 10-15 %.

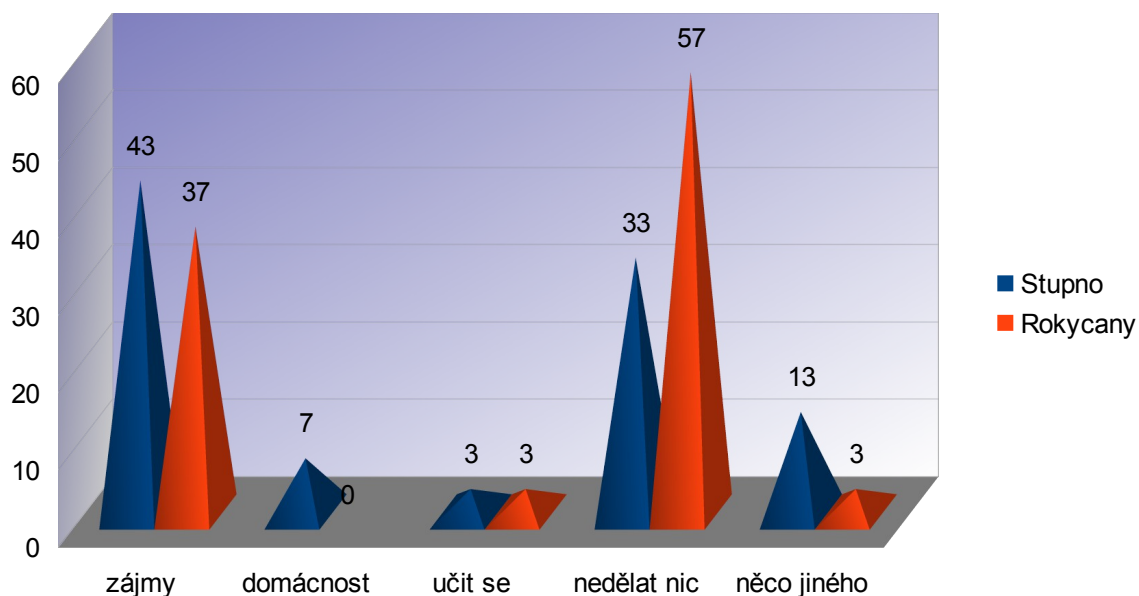
Analýza otázky č. 2:**2. Co je podle tebe volný čas? (zakroužkuj jen jednu odpověď)**

- a) čas věnovaný mým organizovaným zájmům
- b) čas, kdy pomáhám v domácnosti
- c) čas, kdy se učím
- d) čas, kdy nemusím dělat nic
- e) čas, kdy dělám: (napiš).....

Tabulka č. 2: Co je volný čas? Srovnání podle škol

Volný čas je	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
věnovat se organizovaným zájmům	8	5	6	5	13	11	43,3 %	36,7 %
pomáhat v domácnosti	1	1	0	0	2	0	6,7 %	0 %
učit se	0	1	0	1	1	1	3,3 %	3,3 %
nedělat nic	3	7	8	9	10	17	33,3 %	56,7 %
dělat něco jiného	3	1	1	0	4	1	13,3 %	3,3 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

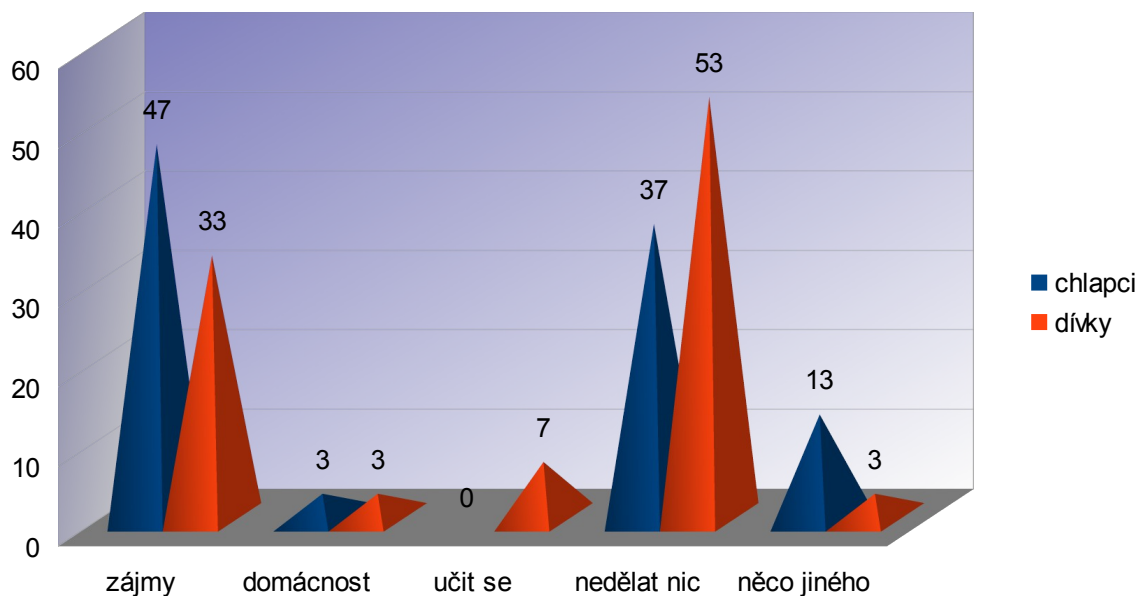

Graf č. 1: Co je volný čas? Srovnání podle škol

Velmi výrazný rozdíl v názorech na pojem volný čas mezi žáky Rokycan a Stupna byl v našem průzkumu zaznamenán v odpovědi „nemusím nic dělat“. Zatímco v Rokycanech zvolilo tuto variantu 56,7 % žáků, v obci Stupno to bylo pouze 33,3 %. Zajímavé také je, že v obci Stupno zvolilo 6,7 % žáků odpověď „pomáhat v domácnosti“, v Rokycanech tuto variantu nezvolil nikdo.

Tabulka č. 3: Co je volný čas? Srovnání chlapci x dívky.

Volný čas je	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	chlapani	dívky	chlapani	dívky
věnovat se organizovaným zájmům	8	6	5	5	14	10	46,6 %	33,3 %
pomáhat v domácnosti	1	0	1	0	1	1	3,3 %	3,3 %
učit se	0	0	1	1	0	2	0,0 %	6,6 %
nedělat nic	3	8	7	9	11	16	36,6 %	53,3 %
dělat něco jiného	3	1	1	0	4	1	13,3 %	3,3 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Graf č. 2: Co je volný čas? Srovnání chlapci x dívky

Největší rozdíl v názorech na pojem volný čas mezi chlapci a dívkami byl diagnostikován v odpovědi „nemusím nic dělat“. Tuto odpověď volilo 53 % dívek, což je o 16 % více než počet chlapců u této varianty odpovědi, tento rozdíl podle výše uvedené úmluvy je tedy malý. Nejvíce chlapců (46,6 %) považuje za volný čas dobu, kdy se mohou „věnovat organizovaným zájmům“.

Analýza otázky č. 3:

3. Ve volném čase nejčastěji: (zakroužkuj dvě odpovědi)

- a) sportuji
- b) hraji hry na počítači
- c) sleduji televizi
- d) chatuji na sociální síti
- e) telefonuji a posílám SMS
- f) navštěvuji různé zájmové kroužky (ZUŠ)
- g) mám jiné aktivity (napíš jaké) .....

Tabulka č. 4: Trávení volného času - srovnání podle škol

Ve volném čase nejčastěji:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
sportuji	8	7	10	6	15	16	50,0 %	53,3 %
hrají hry na počítači	8	2	9	2	10	11	33,3 %	36,7 %
sledují televizi	2	3	0	4	5	4	16,7 %	13,3 %
chatují na sociální síti	6	4	6	9	10	15	33,3 %	50,0 %
telefonují a posílám SMS	0	3	0	0	3	0	10,0 %	0 %
navštěvují kroužky	1	5	2	5	6	7	20,0 %	23,3 %
jiné aktivity	5	6	3	4	11	7	36,7 %	23,3 %
Celkem	30	30	30	30	60	60	200 %	200 %

Vzhledem k tomu, že měli žáci možnost zakroužkovat dvě odpovědi, je celkový počet odpovědí 60 a při převodu na % vychází celkový počet 200 %. Jak je vidět v posledním sloupci „Celkem v %“, velký rozdíl existuje ve variantě „chatují na sociální síti“. Tuto odpověď uvedlo 50 % žáků z Rokycan a 33,3 % žáků ze Stupna. V ostatních formách rozdíly diagnostikovány nebyly. V minulých letech by byl tento závěr poměrně překvapivý. Pro jedince z našeho průzkumu lze říci, že způsob trávení volného času je u žáků z většího města Rokycany stejný jako v obci Stupno, že mají srovnatelné možnosti.

Tabulka č. 5: Trávení volného času - srovnání chlapci x dívky

Ve volném čase nejčastěji:	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	chlapani	dívky	chlapani	dívky
sportuji	8	10	7	6	18	13	60,0 %	43,3 %
hrají hry na počítači	8	9	2	2	17	4	56,7 %	13,3 %
sledují televizi	2	0	3	4	2	7	6,7 %	23,3 %
chatují na sociální síti	6	6	4	9	12	13	40,0 %	43,3 %
telefonují a posílám SMS	0	0	3	0	0	3	0,0 %	10,0 %
navštěvují kroužky	1	2	5	5	3	10	10,0 %	33,3 %
jiné aktivity	5	3	6	4	8	10	26,7 %	33,3 %
Celkem	30	30	30	30	60	60	200 %	200 %

Při srovnání formy trávení volného času mezi chlapci a dívkami zaznamenáváme velmi výrazný rozdíl o více než 40 % ve „hře na počítači“. Zatímco tuto variantu si zvolilo celkem 56,7 % chlapců, dívek bylo jen 13,3 %. Velký rozdíl se vyskytuje v položce „navštěvují kroužky“, kterou zvolilo 33,3 % dívek a jen 10 % chlapců. Další větší rozdíly byly diagnostikovány v odpovědích: „sledují televizi“, což uvedlo 23,3 % dívek a pouze 6,7 % chlapců, naopak více chlapců než dívek zvolilo odpověď „ve volném čase nejčastěji sportuji“: 60 % chlapců a 43,3 % dívek.

Jako „jiné aktivity“ žáci uváděli: taneční kroužek, kroužek mladých hasičů, historický šerm, programování, zpívání v pěveckém sboru, výcvik psa, turistika.

Analýza otázky č. 4:

4. Proč se této volnočasové aktivitě věnuješ? (zakroužkuj dvě odpovědi)

- a) baví mě to   b) přejí si to rodiče   c) chci v tomto oboru něco dokázat
d) kvůli svým kamarádům   e) jiný důvod (napiš jaký)

Tabulka č. 6: Důvody volby volnočasové aktivity - srovnání podle škol

Volnočasové aktivity se věnuji, protože:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
baví mě to	15	15	15	14	30	29	100 %	96,7 %
přejí si to rodiče	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
chci v oboru něco dokázat	8	6	8	8	14	16	46,7 %	53,3 %
kvůli svým kamarádům	5	7	6	8	12	14	40,0 %	46,7 %
jiný důvod	1	3	1	0	4	1	13,3 %	3,3 %
Celkem	30	30	30	30	60	60	200 %	200 %

Na tuto otázku překvapivě nikdo z dětí neodpověděl, že jako důvod své volnočasové aktivity je to, „že si to přejí rodiče“. Jinak zde není žádný rozdíl, v podstatě všechny děti jejich aktivity „baví“.

Tabulka č. 7: Důvody volby volnočasové aktivity - srovnání chlapci dívky

Volnočasové aktivity se věnuji, protože:	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	chlapci	dívky	chlapci	dívky
baví mě to	15	15	15	14	30	29	100 %	96,7 %
přejí si to rodiče	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
chci v oboru něco dokázat	8	8	6	8	16	14	53,3 %	46,7 %
kvůli svým kamarádům	5	6	7	8	11	15	36,7 %	50,0 %
jiný důvod	1	1	3	0	2	3	6,7 %	10,0 %
Celkem	30	30	30	30	60	60	200 %	200 %

Při srovnávání odpovědí chlapců a dívek není výrazný rozdíl. Malý rozdíl můžeme pozorovat v odpovědi dívek, kdy „kvůli svým kamarádům“ volí svou zájmovou aktivitu více dívek (o 13 %) než chlapců.

Analýza otázky č. 5:

5. Předpokládáš, že některá z tvých aktivit ovlivní volbu tvého budoucího povolání? (zakroužkuj jednu odpověď)

a) ano

b) ne

c) možná

pokud odpovíš a), napiš jak.....

Tabulka č. 8: Ovlivní volnočasové aktivity volbu mého povolání - srovnání podle škol

Volnočasová aktivita ovlivní volbu mého povolání:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
ano	2	2	2	1	4	3	13,3 %	10,0 %
ne	2	2	3	1	4	4	13,3 %	13,3 %
možná	11	11	10	13	22	23	73,3 %	76,7 %
Celkem	30	30	30	30	30	30	100 %	100 %

Na otázku, zda žáci předpokládají, že některá z jejich volnočasových aktivit ovlivní volbu budoucího povolání, není žádný výrazný rozdíl při srovnání obou škol. Dále je z tabulky zřejmé, že není zásadní rozdíl ani mezi chlapci a dívkami. Překvapivým zjištěním bylo, že 73,3 % dětí si myslí, že je možné, aby aktivity, kterým se věnují, ovlivnily v budoucnu volbu jejich povolání. Z toho jasně vyplývá, že se děti v tomto věku již aktivně nad volbou svého budoucího povolání zamýšlejí.

Analýza otázky č. 6:

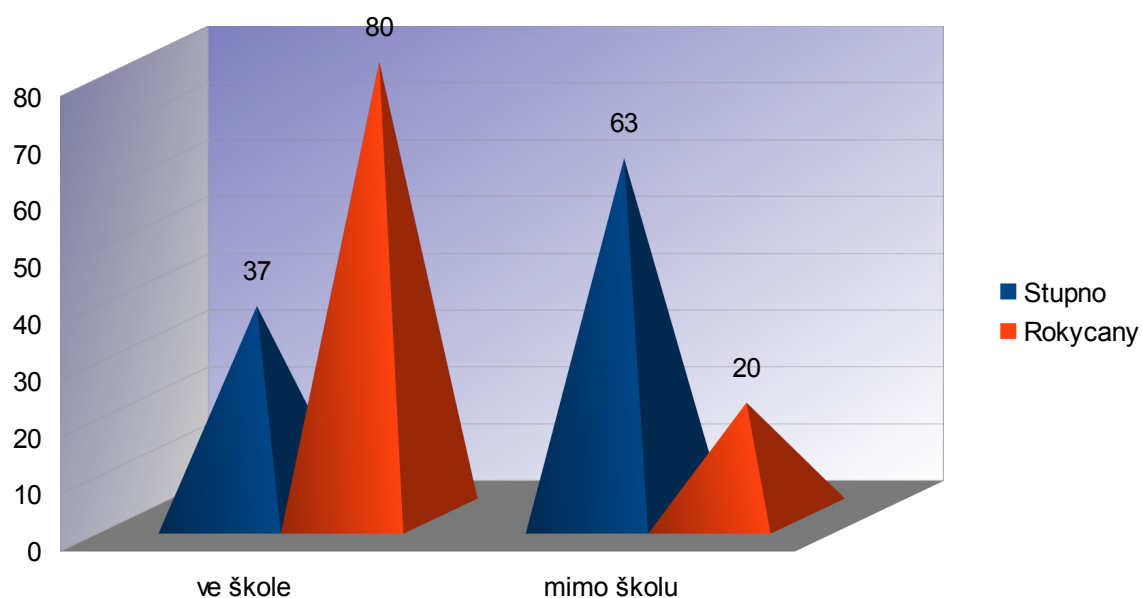
6. Kde navštěvuješ svůj hlavní zájmový kroužek? (zakroužkuj správnou odpověď)

a) v areálu školy

b) mimo areál školy (napiš kolik km)

Tabulka č. 9: Místo zájmového kroužku - srovnání podle škol

Zájmový kroužek navštěvují:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
ve škole	5	6	13	11	11	24	36,7 %	80,0 %
mimo školu	10	9	2	4	19	6	63,3 %	20,0 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Graf č. 3: Místo zájmového kroužku - srovnání podle škol

Na první pohled je z grafu patrný velký rozdíl v místě zájmového kroužku mezi městem Rokycany a obcí Stupno. V této položce bylo možno využít neparametrického statistického testu χ^2 (chí-kvadrát), kterým bylo prokázáno, že existuje statisticky významný rozdíl na 0,1 % hladině významnosti:

- Vypočtená hodnota testového kritéria: $\chi^2 = 11,589$
- Kritická hodnota na hladině významnosti 0,1 % = 10,828

- **Rozhodnutí:** Na hladině významnosti 0,1 % nulovou hypotézu (H₀) o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu H₁, která nám říká, že zde určitá závislost existuje.

(Výše uvedený výpočet byl proveden v online programu, který je k dispozici na internetové stránce Milankabrt.cz, dostupné z: <http://www.milankabrt.cz/testNezavislosti/>, dne 18.3.2015.)

Lze tedy konstatovat, že v Rokycanech navštěvuje zájmový kroužek ve škole statisticky významně mnohem více žáků než ve Stupně, kde tuto možnost nemají, a tak většina z nich chodí do zájmového kroužku mimo školu.

Tabulka č. 10: Místo zájmového kroužku - srovnání chlapci x dívky

Zájmový kroužek navštěvují:	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	chlapci	dívky	chlapci	dívky
ve škole	5	13	6	11	18	17	60,0 %	56,7 %
mimo školu	10	2	9	4	12	13	40,0 %	43,3 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

V odpovědích na tuto otázku se neprojevil žádný významný rozdíl při srovnání chlapců a dívek.

Analýza otázky č. 7:

7. Považuješ volnočasové aktivity, kterým se věnuješ, za finančně náročné?

a) ano   b) ne

Tabulka č. 11: Považuješ svoje volnočasové aktivity za finančně náročné?

- srovnání podle škol

Volnočasové aktivity považuješ za finančně náročné	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
ano	4	3	3	5	7	8	23,3 %	26,7 %
ne	11	12	12	10	23	22	76,7 %	73,3 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Většina dětí z obou škol nepovažuje svoje volnočasové aktivity za finančně náročné – ve Stupně je to 76,7 % a v Rokycanech 73,3 % dětí. Pokud by se tato otázka zadala také jejich rodičům, možná by byl výsledek odlišný. Na základě jejich odpovědi předpokládáme, že děti ve věku 14-15 let si již pravděpodobně dobře uvědomují finanční situaci v rodině a mohou ji objektivně zhodnotit. Není zde prakticky žádný výrazný rozdíl mezi dívkami a chlapci.

Analýza otázky č. 8:

8. Jak zajímavá je pro tebe nabídka volnočasových aktivit ve tvém městě (obci)?
(zakroužkuj prosím pouze jednu odpověď')

- a) dostačující
- b) spíše dostačující
- c) spíše nedostačující
- d) nedostačující
- e) nabídku vůbec neznám

Tabulka č. 12: Nabídka volnočasových aktivit - srovnání podle škol

Nabídka volno- časových aktivit je:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
dostačující	4	8	5	10	12	15	40,0 %	50,0 %
spíše dostačující	5	1	5	1	6	6	20,0 %	20,0 %
spíše nedostačující	1	0	0	0	1	0	3,3 %	0 %
nedostačující	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
nabídku vůbec neznám	5	6	5	4	11	9	36,7 %	30 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Nabídka volnočasových aktivit pro děti ve věku 14-15 let je v obou místech, kam chodí do školy, zajímavá. Ve Stupně označilo 40 % dětí nabídku za dostačující, v Rokycanech to bylo dokonce 50 %. V Rokycanech je ovšem zcela určitě více subjektů, které se věnují jak sportovním, tak uměleckým aktivitám pro děti. Můžeme zde uvést například Dům dětí a mládeže v Rokycanech, ZUŠ Rokycany, ČSOP Rokycany apod. Naopak děti, jež označily „nabídku vůbec neznám“, se pravděpodobně z různých důvodů do volnočasových aktivit nezapojí, a to ani v případě, že by nabídka byla pestřejší. Ve srovnání výsledků podle škol, není žádný výrazný rozdíl.

Tabulka č. 13: Nabídka volnočasových aktivit - srovnání chlapci x dívky

Nabídka volno- časových aktivit je:	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	chlapani	dívky	chlapani	dívky
dostačující	4	5	8	10	9	18	30,0 %	60 %
spíše dostačující	5	5	1	1	10	2	33,3 %	6,7 %
spíše nedostačující	1	0	0	0	1	0	3,3 %	0 %
nedostačující	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
nabídku vůbec neznám	5	5	6	4	10	10	33,3 %	33,3 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100%	100 %

Výrazný rozdíl jsme zjistili mezi názory chlapců a dívek. Zatímco za „dostačující“ považuje nabídku pouze 30 % chlapců, dívky ji za dostačující označily z 60 %. Ovšem za „spíše dostačující“, označili nabídku chlapci v 33,3 % a dívky naopak pouze v 6,7 %. Dívky ve věku 14-15 let mají pravděpodobně větší přehled o volnočasových aktivitách než chlapci a „nabídku vůbec neznám“ zaškrtno v obou případech 33,3 % žáků.

Analýza otázky č. 9:

9. Z jakého důvodu se neúčastníš žádné volnočasové aktivity? (zakroužkuj jen jednu odpověď)

- a) nemám čas
- b) nechce se mi
- c) rodiče si to nepřejí
- d) je příliš finančně náročná
- e) nabídku vůbec neznám
- f) účastním se

Tabulka č. 14: Důvody neúčasti volnočasových aktivit - srovnání podle škol

Volnočasových aktivit se nezúčastňuji:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
nemám čas	2	4	4	2	6	6	20,0 %	20,0 %
nechce se mi	3	3	4	2	6	6	20,0 %	20,0 %
rodiče si to nepřejí	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
je příliš finančně náročné	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
nabídku vůbec neznám	0	0	0	1	0	1	0 %	3,3 %
účastním se	10	8	7	10	18	17	60,0 %	56,7 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Žáci z obou škol odpovídali na otázku „proč se volnočasových aktivit nezúčastňuji“ naprosto stejně. Odpověď „nemám čas“ označilo 20 % žáků ze Stupna i z Rokycan. Odpověď „nechce se mi“ uvedlo opět 20 % žáků z každé školy. Jako důvod své neúčasti nikdo z žáků neuvedl, že „je to příliš finančně náročné“ a že „si to rodiče nepřejí“.

Analýza otázky č. 10:

10. *Jakým volnočasovým aktivitám by ses v budoucnu rád intenzivně věnoval?*

(zakroužkuj jednu odpověď)

- a) adrenalinovým sportům
- b) počítačovým hrám
- c) práci s dětmi
- d) výtvarným kroužkům
- e) sportu
- f) nechci se ničemu věnovat
- g) jiným aktivitám (napíš jakým) .....

Tabulka č. 15: Jakým aktivitám by ses rád věnoval v budoucnosti - srovnání podle škol

V budoucnosti bych se rád věnoval:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
adrenalinovým sportům	3	1	4	2	4	6	13,3 %	20,0 %
počítačovým hrám	3	0	1	0	3	1	10,0 %	3,3 %
práci s dětmi	0	0	1	0	0	1	0,0 %	3,3 %
výtvarným kroužkům	2	7	7	9	9	16	30,0 %	53,3 %
sportu	5	5	0	4	10	4	33,3 %	13,3 %
ničemu	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
jiným aktivitám	2	2	2	0	4	2	13,3 %	6,7 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Výsledky v této tabulce naznačují, že existuje poměrně velký rozdíl na obou školách, a to u položky „výtvarné kroužky“, kdy se v rokycanské škole chce věnovat těmto aktivitám v budoucnu o 13,3 % dětí více než ve Stupně.

Předpokládáme opět, že v okresním městě je nabídka širší a pro děti zajímavější, proto zde hraje větší roli motivace. Naopak ve stupenské škole žáci odpověděli, že se do budoucna chtějí věnovat více sportu (33,3 %), v rokycanské škole je to však pouze 13,3 %. Je to pravděpodobně částečně způsobeno tím, že je ve Stupně zachována sportovní tradice hry národní házená, která je v obci provozována již několik generací až do současnosti téměř v každé rodině. Jako „jinou aktivitu“ žáci napsali taneční kroužek, programování a hru na hudební nástroje.

Tabulka č. 16: Jakým aktivitám by ses rád věnoval v budoucnosti
- srovnání chlapci x dívky

V budoucnosti bych se rád věnoval:	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	chlapci	dívky	chlapci	dívky
adrenalinovým sportům	3	4	1	2	7	3	23,3 %	10,0 %
počítačovým hrám	3	1	0	0	4	0	13,3 %	0 %
práci s dětmi	0	1	0	0	1	0	3,3 %	0 %
výtvarným kroužkům	2	7	7	9	9	16	30,0 %	53,3 %
sportu	5	0	5	4	5	9	16,7 %	30,0 %
ničemu	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
jiným aktivitám	2	2	2	0	4	2	13,3 %	6,7 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

V této tabulce vidíme jediný velký rozdíl – dívky mají do budoucna větší zájem o výtvarné kroužky než chlapci, a to o 13,3 %. Zároveň je zajímavé, že i sport upřednostňují dívky více než chlapci, a to také o 13,3 %. Dívky jsou v tomto věku pravděpodobně aktivnější než chlapci stejného věku. Za zajímavou je možno považovat též odpověď, že se dívky vůbec nezabývají aktivitou „počítačové hry“ (0 %) a naopak chlapci se jim i v budoucnu chtějí nadále věnovat v 13,3 %.

Analýza otázky č. 11:

11. Kolikrát týdně se věnuješ svým kroužkům, sportovním oddílům? (zakroužkuj jednu odpověď)

- a) 1x týdně
- b) 2 až 4x týdně
- d) více jak 4x týdně

Tabulka č. 17: Kolik času týdně se věnuješ svým aktivitám - srovnání podle škol

Volnočasovým aktivitám se věnuji:	Stupno		Rokycany		Celkem		Celkem v %	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
1x týdně	0	1	0	1	1	1	3,3 %	3,3 %
2 až 4x týdně	7	7	10	9	14	19	46,7 %	63,3 %
více jak 4x týdně	8	7	5	5	15	10	50,0 %	33,3 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Žáky ve stupenské škole můžeme považovat v tomto směru rozhodně za aktivnější než ve škole rokycanské, protože 50 % z nich odpovědělo, že se svým volnočasovým aktivitám věnují více jak 4 x týdně. Při spočítání chí-kvadrátu však ani tento rozdíl není statisticky významný.

Tabulka č. 18: Kolik času týdně se věnuješ svým aktivitám - srovnání chlapci x dívky

Volnočasový aktivitám se věnuji:	Chlapci		Dívky		Celkem		Celkem v %	
	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.	Stupno	Rokyc.
1x týdně	0	0	1	1	0	2	0,0 %	6,7 %
2 až 4x týdně	7	10	7	9	17	16	56,7 %	53,3 %
více jak 4x týdně	8	5	7	5	13	12	43,3 %	40,0 %
Celkem	15	15	15	15	30	30	100 %	100 %

Při srovnání odpovědí chlapců a dívek z obou škol jsou výsledky přibližně stejné. Žádný významný rozdíl zde není. Můžeme pouze konstatovat, že se většina dívek i chlapců svým volnočasovým aktivitám věnuje 2 až 4krát týdně, což můžeme považovat za dobrý průměr.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se pokusila zmapovat a shrnout působení organizací, spolků a škol, zaměřené na výchovu dětí a mládeže ve volném čase.

Volnočasové aktivity na venkově a ve městě se neodlišují tak dalece, jak bychom si možná zpočátku mysleli. Významným měřítkem je tradice, která se na jednotlivých školách dodržuje a historie místních organizací, která je též významným měřítkem při výběru zájmů dětí. Celkově zjišťujeme, že se děti zapojují prakticky do všech dostupných aktivit v místě bydliště, bohužel jsou však některé po ekonomické stránce dětem méně dostupné. V dotazníkovém šetření jsme zjistili, že ve volném čase chlapci i dívky v obou srovnávaných školách nejraději sportují. Jako druhou nejčastější aktivitu uvedli shodně chatování na sociální síti a také hraní počítačových her. Z toho můžeme vyvozovat, že moderní technologie zcela pronikly mezi děti a mládež bez ohledu na to, kde děti bydlí. Vzhledem k tomu, že se síť technických novinek neustále rozšiřuje, bude v budoucnu nutné zaměřit stále více pozornosti na možné zneužívání internetu a na jeho negativní jevy. Zároveň je třeba všemožně podporovat sportovní vyžití dětí, budovat sportovní areály, organizovat soutěže a závody proto, aby postupně sportovní hry na internetu nepřevýšily potřebu sportu opravdového.

Poněkud překvapivé bylo zjištění, že jako důvod neúčasti při volnočasových aktivitách děti uvedly, že „nemají čas“ nebo „nechce si mi“ (20 %), a to jak dívky, tak chlapci. Generace našich rodičů, kteří byli nuceni, zvláště na venkově, více pracovat, by určitě takto neodpověděla. Pravděpodobně měla volného času méně a ten svůj by s radostí využila v jakýchkoli dostupných aktivitách.

Pozitivním zjištěním je, že jako důvod své neúčasti na volnočasových aktivitách neuvedl nikdo z žáků, že „je to příliš finančně náročné“, což svědčí o zlepšení ekonomické situace v tomto směru. Problém financování jednotlivých zájmů se totiž objevuje několik let stále častěji ve všech svých formách. Proto jsou pořadatelé nuceni zvyšovat poplatky například u zájmových kroužků. Jedná se o aktuální problém, který se pokoušejí provozovatelé řešit formou žádostí o různé dotace, spolufinancováním aktivit spolu s městy a obcemi v jednotlivých lokalitách. Výsledky dotazníkového šetření nám nakonec ukázaly, že moderní doba pomalu stírá rozdíly mezi trávením volného času dětí z vesnické i okresní školy, což bude v dalších letech pravděpodobně stále více patrné.

RESUMÉ

Ve své bakalářské práci jsem vyhodnotila rozdíly v trávení volného času dětí a mládeže ve vesnické spádové škole a v okresním městě. Je důležité zkoumat, co vlastně děti za volný čas považují, jakým způsobem volný čas prožívají a jakým aktivitám se nejvíce věnují. Cílem mé práce bylo také zjistit, zda se děti na vesnici zapojují do volnočasových aktivit více než děti ve městech. Díky dotazníkovému průzkumu se podařilo dokázat, že až na drobné odchylky, se zájmy dětí na obou školách příliš neliší. Jak jsem předpokládala, velké rozdíly nejsou ani v porovnání odpovědí chlapců a dívek. Oblast volnočasových aktivit se neustále zvětšuje, a dostává se tak do povědomí většiny lidí.

V posledních letech se také mění náplň a kvalita volného času stále k lepšímu a rostou možnosti, jakým způsobem se mohou lidé do zájmových aktivit zapojit. Vznikající studie nabízejí různorodá řešení konkrétních projektů a různé organizace se snaží vytvářet vhodné podmínky k jejich realizaci. Pedagogika volného času, na kterou se začíná zaměřovat stále více pozornost společnosti, se bude v budoucnu nadále rychle rozvíjet.

Doufám, že svojí bakalářskou prací přispěji ku prospěchu různých zařízení a organizací, které se využití volného času věnují.

Summary

In my bachelor thesis I have evaluated the differences in leisure time activities of children and youth in a village school and a district school. It is important to investigate what children consider as leisure time, which ways they spend the leisure time, and what activities they like doing best. The aim of my work was also to find out whether children in a village engage in leisure time activities more than those in a city. By way of a questionnaire, it was possible to prove that, except for small deviations, leisure time activities in both schools do not differ significantly. As I expected, there are not big differences in comparison of boys and girls' answers.

During the last years, the content and quality of leisure time has changed for the better and opportunities to involve people in hobbies are increasing. Emerging studies offer diverse solutions to specific projects and organisations try to create convenient conditions for their realization. The leisure time pedagogy on which society more and more focuses will quickly develop in the future.

I hope that this bachelor thesis will be useful for various institutions and organizations which are engaged in leisure time activities.

Klíčová slova:

Aspekty, děti, volný čas, mládež, radost, sport, výtvarná činnost, dobrodružství, soutěživost, volnočasové aktivity, zábava, relaxace, zážitková pedagogika, počítač, sociální sítě, počítačové hry, média, společnost, zájmové kroužky, zájmové činnosti

Key words:

aspects, children, leisure time, youth, pleasure, sport, art, adventure, competitiveness, leisure time activities, entertainment, relaxation, experience pedagogy, computer, social network, computer games, medias, society, hobbies, interest groups, psychology, overworking

SEZNAM LITERATURY

- BEAN, Reynold. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9.
- ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- BARTŮNĚK, Dušan. *Kniha her a činností v klubovně i venku*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-618-7.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: Trendy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HÁJEK, Bedřich. *Školní družina*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- Netradiční sportovní činnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-460-5.
- NEUMAN, Jan. *Turistika a sporty v přírodě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-391-9.
- PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-274-2907-7.
- VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vydání. Brno: Print Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Adrenalinové sporty. In: *Zdravě.cz* [online]. Praha: Economia, ©1999-2015 [cit. 15.2.2015]. Dostupné z: <http://adrenalinove-sporty.zdrave.cz/>

Co je to slackline aneb atraktivní moderní sport, který může pohltnit také vás. In: *Nejlevnější sport* [online]. Ostrava: Nejlevnější sport, ©2007-2015 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <http://www.nejlevnejsisport.cz/co-je-to-slackline-aneb-atraktivni-moderni-sport-ktery-muze-pohltnit-take-vas-a-206.html>

Co jsme dostali do vínku & Genoskop nám to řekne [online]. Praha: Genomac International. Poslední změna 2.9.2011. [Cit. 12.2.2015]. Dostupné z: <http://www.genomac.cz/cz/view.php?cislocclanku=2011090001>

Český florbal [online]. Praha: Česká florbalová unie, ©2014 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <https://www.ceskyflorbal.cz/home/>

Děti a média [online]. Praha: Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Poslední změna 13.3.2015. [Cit. 15.3.2015]. Dostupné z: <http://www.detiamedia.cz/>

JÍLEK, Václav. Rodiče a přetěžování dětí. In: *Zdravotnictví a medicína* [online]. Praha: Mladá fronta, 25.10.2010 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/priloha-pacientske-listy/rodice-a-pretezovani-deti-455247>

KÁBRT, Milan. Test chí-kvadrát nezávislosti v kontingenční tabulce. In: *Aplikovaná statistika*. Hradec Králové, ©2011 [cit. 18.3.2015]. Dostupné z: <http://www.milankabrt.cz/testNezavislosti/>

Krav Maga vs. Bojové sporty. In: *Oficiální stránky české sekce Krav Maga Global* [online]. Praha: Krav Maga Global Czech Republic, ©2008 [cit. 17.2.2015]. Dostupné z: <http://www.krav-maga.cz/clanky/krav-maga-vs--bojove-sporty.html>

MORKES, František. Škola a přetěžování. In: *Týdeník školství* [online]. Praha: Dictum, 2009. [Cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2009/03/skola-a-pretezovani/>

Pravidla práce na internetu pro děti a rodiče. In: *Základní škola Bechyně* [online]. Bechyně: Základní škola. [Cit. 24.2.2015]. Dostupné z: <http://www.zsbechyne.cz/bezpecny-internet/pro-deti-a-rodice/>

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2005 [cit. 10.3.2015] Dostupné z: http://aplikace.msmt.cz/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm

Techmania Science Center [online]. Plzeň: Techmania Science Center, ©2008 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <http://www.techmania.cz>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky:

1. Počet žáků zařazených do výzkumu a jejich pohlaví	str. 23
2. Co je volný čas? Srovnání podle škol	str. 24
3. Co je volný čas? Chlapci x dívky	str. 25
4. Trávení volného času – srovnání podle škol	str. 27
5. Trávení volného času – chlapci x dívky	str. 28
6. Důvody volby volnočasové aktivity – podle škol	str. 29
7. Důvody volby volnočasové aktivity – chlapci x dívky	str. 29
8. Ovlivní volnočasová aktivita volbu mého povolání?	str. 30
9. Místo zájmového kroužku – srovnání podle škol	str. 31
10. Místo zájmového kroužku – chlapci x dívky	str. 32
11. Považuješ volnočasové aktivity za finančně náročné?	str. 33
12. Nabídka volnočasových aktivit – srovnání podle škol	str. 34
13. Nabídka volnočasových aktivit – chlapci x dívky	str. 35
14. Důvody neúčasti volnočasových aktivit – srovnání podle škol	str. 36
15. Jakým aktivitám by ses rád věnoval v budoucnosti? srovnání škol	str. 37
16. Jakým aktivitám by ses rád věnoval v budoucnosti? chlapci x dívky	str. 38
17. Kolik času týdně věnuješ svým aktivitám – srovnání podle škol	str. 39
18. Kolik času týdně věnuješ svým aktivitám – chlapci x dívky	str. 39

Grafy:

1. Co je volný čas? Srovnání podle škol	str. 25
2. Co je volný čas? Srovnání chlapci x dívky	str. 26
3. Místo zájmového kroužku – srovnání podle škol	str. 31

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – dotazník

Příloha č. 2 – fotografie „Základní umělecká škola“

Příloha č. 3 – fotografie „Dramatický kroužek“

Příloha č. 4 – fotografie „Kroužek mladých hasičů“

Příloha č. 5 – fotografie „TJ Sokol, oddíl lukostřelby“

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - dotazník

DOTAZNÍK - anonymní

Ahoj,

jmenuji se Vladimíra Gregorová a chtěla bych zjistit, jak trávíte svůj volný čas. Vyplňte prosím tento dotazník zodpovědně. Dotazník je součástí průzkumu, který se zabývá tím, jak děti tráví svůj volný čas. Budu zkoumat, zda existuje rozdíl v tom, jak trávíte svůj volný čas ve velkém/malém městě.

Tento průzkum je anonymní a výsledky využiji pro svoji bakalářskou práci.

Dodržujte vždy počet odpovědí, které smíte zakroužkovat.

1. Jsi: a) chlapec   b) dívka

2. Co je podle tebe volný čas? (zakroužkuj dvě odpovědi)

- a) čas věnovaný mým organizovaným zájmům
 b) čas, kdy pomáhám v domácnosti
 c) čas, kdy se učím
 d) čas, kdy nemusím dělat nic
 e) čas, kdy dělám: (napíš): .....

3. Co děláš ve svém volném čase nejčastěji? (zakroužkuj dvě odpovědi)

- a) sportuji
 b) hraji hry na počítači
 c) sleduji televizi
 d) chatuji na sociální síti
 e) telefonuji a posílám SMS
 f) navštěvuji různé zájmové kroužky (ZUŠ)
 g) dělám jiné aktivity (napíš jaké): ..... *SHT (Sbor dobrovolných hasičů)*

4. Proč se této aktivitě věnuješ? (zakroužkuj dvě odpovědi)

- a) baví mě to
 b) přejí si to rodiče
 c) chci v tomto oboru něco dokázat
 d) kvůli svým kamarádům
 e) z jiného důvodu (napíš jakého) .....

5. Předpokládáš, že některá z tvých aktivit ovlivní volbu tvého budoucího povolání? (zakroužkuj jen jednu odpověď)

- a) ano   b) ne   c) možná
 Pokud odpovíš a), napiš jak .....

6. Kde navštěvuješ svůj hlavní zájmový kroužek? (zakroužkuj správnou odpověď)

- a) v areálu školy   b) mimo areál školy (napíš přibližně kolik km... *2,15 Dobruška*)

7. Považuješ volnočasové aktivity, kterým se věnuješ, za finančně náročné? (zakroužkuj jen jednu odpověď)

- a) ano   b) ne

8. Jak zajímavá je pro tebe nabídka volnočasových aktivit ve tvém městě? (obci)

- a) dostačující
- b) spíše dostačující
- c) spíše nedostačující
- d) nedostačující
- e) nabídku vůbec neznám

9. Z jakého důvodu se neúčastníš žádné volnočasové aktivity? (zakroužkuj jen jednu odpověď)

- a) nemám čas
- b) nechce se mi
- c) rodiče si to nepřejí
- d) je to příliš finančně náročné
- e) nabídku vůbec neznám
- f) účastním se

10. Jakým volnočasovým aktivitám by ses v budoucnu rád intenzivně věnoval? (zakroužkuj jednu odpověď)

- a) adrenalinovým sportům
- b) počítačovým hrám
- c) práci s dětmi
- d) výtvarným kroužkům
- e) sportu
- f) ničemu
- g) jiným aktivitám (napiš jakým) .....

11. Kolikrát týdně se věnuješ svým kroužkům, sportovním oddílům? (zakroužkuj jednu odpověď)

- a) 1x týdně
- b) 2 až 4x za týden
- d) více jak 4x za týden

Děkuji vám za vyplnění dotazníku.

Vladimíra Gregorová

Příloha č. 2 - Základní umělecká škola

Příloha č. 3 - Dramatický kroužek

Příloha č. 4 - Kroužek mladých hasičů

Příloha č. 5 - TJ Sokol, oddíl lukostřelby

